

Digital dannelse og trivsel

Inspiration til lærere og pædagoger

Albertslund Kommune

Introduktion

I forlængelse af læreplanen for trivsel [Den Robuste Generation](#) sættes her fokus på digital trivsel og digital dannelse. Hæftet er derfor tiltænkt lærere og pædagoger, der ønsker inspiration til disse emner.

Pjecen er inddelt i klasstrin, der indeholder problemfelter, øvelser og/eller spørgsmål, der lever op til færdigheds- og vidensmålene for kommunikation i dansk – se evt. [emu.dk](#). Øvelserne kan udføres med kun lidt forberedelsestid og på kun én lektion. Der er desuden links til yderligere inspiration ved størstedelen af klasstrinene. Ved udførelse af øvelserne, er der lagt vægt på, at den voksne har en tilgang, der er åben og diskuterende. På denne måde lærer eleverne at sætte deres egne grænser.

Efter hovedafsnittet følger et afklaringsafsnit. Afklaringsafsnittet ud- dyber udvalgte begreber og spørgsmål, der er markeret med en stjerne i hovedafsnittet. Pjecen slutter med forældremødedel, samt en beskrivelse af lovgivningen angående deling af billeder og videoer.

0. klasse

Baggrund

Når børnene i 0. klasse får en tablet i hånden fra skolen, så skal de samtidig lære at navigere rundt i værktøjet, og kende til fordele og ulemper ved brugen af dette.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse

Sæt jer i en rundkreds og kom ind på følgende spørgsmål/problemstillinger.

Hvad kan en tablet?

Hvad er det gode ved en tablet? Hvorfor?

Hvad er det dårlige ved en tablet? Hvorfor?

Kan eleverne lide at benytte sig af disse redskaber? Hvorfor?

Hvor meget har de førhen prøvet at benytte sig af redskaberne?

1. klasse

Baggrund

Børn er i dag omkring otte år gamle, når de får deres første smartphone. Ligesom med tabletten, skal eleverne introduceres ind i den nye verden, der åbner sig op for dem.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse

Børnene skal sammen med den voksne og hinanden i plenum drøfte spørgsmål omhandlende smartphones. Eftersom en tablet og en smartphone har mange af de samme egenskaber, kan man tage udgangspunkt i spørgsmålene fra 0. klassetrin, og derudover også snakke om de forskelle, der er på de to devices.

Yderligere inspiration

<http://www.emu.dk/modul/f%C3%B8rste-gang-p%C3%A5-mobilen>

<http://www.emu.dk/modul/for%C3%A6ldreguide-om-mobiltelefon-til-9-12-%C3%A5rige>

2. klasse

Baggrund

Børnene skal gøres bevidste om, at man kan mange ting med en tablet/smartphone ved at lave en mindre undersøgelse om, hvad de egentlig foretager sig på det enkelte device. Børnene skal også orienteres i, hvilke ulemper der kan være ved denne brug.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse

Ud fra nedenstående spørgsmål, udarbejder børnene individuelt en liste over de ting, de bruger deres tablet og/eller smartphone til mest. Der samles op ved, at den voksne på tavlen laver en samlet liste over børnenes yndlingssider og hvad de laver på siderne. Dette gøres nemmest ved at spørge og tælle sammen, hvor mange der f.eks. ser film på nettet. Til slut drøftes det i klassen, hvilke ulemper der eventuelt kan være ved måden børnene benytter sig af de digitale redskaber.

Hvilke internetsider/apps bruger børnene mest?

Hvad laver børnene på deres foretrukne hjemmesider/apps? Chatter de f.eks.? Spiller de? Andet?

3. klasse

Baggrund

Mobberi foregår i stigende grad i den digitale verden. I forlængelse af de almindelige aktiviteter mod mobning, er det derfor vigtigt også at have fokus på dette problemfelt.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse

Inddel børnene i mindre grupper. Eleverne skal nu tale med hinanden om følgende problemstillinger, hvorefter der bliver samlet op i plenum.

Er det hårdest at blive mobbet offline eller online? Hvorfor?*

Hvorfor mobber folk over nettet?

Hvad skal man gøre, hvis man bliver udsat for digital mobning?

Hvad skal man gøre, hvis man ser andre blive mobbet på nettet?

Yderligere inspiration

<http://www.emu.dk/modul/online-mobning-og-digitale-kr%C3%A6nkelse>

<http://sikkerchat.dk/da-DK/4-6-klasse/Mobbefrit-net!.aspx>

4. klasse

Baggrund

På mellemtrinnet begynder børnene så småt at færdes i de digitale fællesskaber. Det er derfor oplagt at fokusere på dette. Børnene skal orienteres i, hvad der er god stil på nettet og introduceres til privatliv på sociale medier.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse

Inddel eleverne i små grupper. Eleverne skal drøfte nedenstående spørgsmål med hinanden og derefter lave en top fem over, hvad der er god stil på nettet. Der samles op i plenum, hvor der nu udarbejdes en samlet top fem over god stil på nettet, der eventuelt kan hænges op i klassen.

Hvad er digitale fællesskaber?*

Er det i orden at lægge billeder og film på nettet af andre uden at spørge om lov? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Hvad vil det sige at have en digital profil?*

Hvilke konsekvenser kan der være ved at færdes på nettet?

Hvad skal man være særlig opmærksom på, hvis man chatter med folk man ikke kender?

Hvad er digitale fodspor?*

Hvordan kommunikerer man pænt og ordentligt på sociale medier?

Hvordan sørger man for, at alle bliver en del af det digitale fællesskab?

Hvordan håndterer man hårde kommentarer?

Yderligere inspiration

<http://sikkerchat.dk/da-DK/4-6-klasse.aspx>

<http://www.emu.dk/modul/elektroniske-spor>

<http://codex.agency/>

<http://sikkerchat.dk/da-DK/Fagfolk/Ressourcer/Film-om-digitale-spor.aspx>

5. klasse

Baggrund

Med sociale medier og internettet kommer også en ny form for kommunikation. Måden man interagerer på på sociale medier og nettet generelt er ikke den samme som i den fysiske verden. Det er derfor vigtigt at sætte fokus på dette, så børnene – så vidt det er muligt – undgår misforståelser og konflikter.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse

Inddel eleverne i grupper. Grupperne får nu et budskab, der skal formuleres (på skrift/billede) til en bestemt modtager. Det er op til den enkelte gruppe at finde ud af, hvilket medium de vil benytte. Eleverne skal herefter i plenum præsentere deres meddelelse og forklare, hvorfor de har valgt som de har gjort.

Eksempel

Gruppe A skal spørge deres mor, hvornår hun kommer hjem fra arbejde. Gruppen skal beslutte, om de vil spørge over sms, mail, snapchat eller andet. De skal også beslutte, hvor formelt sproget skal være – og om der skal indgå emojis i beskeden eller ej.

Hvad betyder det for kommunikationen, når man ikke kan se reaktionen hos modtageren?

Er der forskel på online- og offline kommunikation?*

Yderligere inspiration

<http://www.emu.dk/modul/virtuel-kommunikation>

<http://sikkerchat.dk/da-DK/4-6-klasse/Sprog-p%C3%A5-nettet.aspx>

6. klasse

Baggrund

Ligesom børn ofte tror, at andre børn drikker og ryger mere, så tror de også, at deling af intime billeder er meget mere almindeligt end tilfældet er. Dette kan gøre, at børn i højere grad har lyst til at sende intime billeder til andre. Derfor skal børnene orienteres i virkelighedens tal, for at ændre på deres normalitetsbillede. Ungeprofilundersøgelsen fra 2016 viser, at kun 6,6 % af udskolingseleverne har sendt et intimt billede af sig selv, mens 3,7 % har delt et billede af en anden person.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse 1

Spørg først eleverne, hvor udbredt de tror deling af intime billeder er. Få herefter eleverne til at lave en anonym afstemning i forhold til, om de selv eller nogen de kender har delt et intimt billede. Sæt disse tal op imod Ungeprofilundersøgelsens tal ovenfor. Efter øvelsen tages der en snak om hvorvidt de er overraskede over resultatet.

Øvelse 2

Præsenter påstande for klassen, hvorefter eleverne skal tilkendegive fra 1-4, hvor enige de er i påstanden. De skal nu argumentere for deres tilkendegivelse. På denne måde skabes en naturlig debat i klassen.

Eksempel

Påstand: Det er normalt blandt unge at sende intime billeder af sig selv. Eleverne skal nu tilkendegive fra 1-4, hvor enige de er, hvor de efterfølgende skal begrunde det.

Yderligere inspiration

<http://www.sikkerchat.dk/da-DK/Slet-det.aspx>

7. klasse

Baggrund

I denne alder bliver sociale medier for alvor en del af børnenes hverdag. Børnene skal derfor diskutere, hvad der er acceptabelt og ikke-acceptabelt at gøre på disse medier. Eleverne skal også gøre sig overvejelser omkring reklamer og markedsføring på sociale medier.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse 1

Eleverne skal i små grupper diskutere nedenstående spørgsmål med hinanden, hvorefter der bliver samlet op i plenum.

Hvad bruger eleverne sociale medier til?

Hvad bruger de mest? Hvorfor?

Hvad må man og hvad må man ikke?

Hvad er ulovligt?

Hvilke konsekvenser kan det have at overskride folks grænser? – både i forhold til krænkeren, men også i forhold til den krænkede.

Hvor er børnenes egne grænser?

Hvad kan man gøre, når man føler, at man er blevet krænket?

Kan de genkende reklamer og markedsføring på sociale medier?

Hvis en person de følger på de sociale medier anbefaler et produkt, er der så større sandsynlighed for, at de vil købe det? Er dette reklame?

Øvelse 2

Der udvælges 3-5 elever, der alle skal debattere mod hinanden. Debatten foregår ved, at de udvalgte elever bliver præsenteret for nogle dilemmaer, som de skal ytre deres holdninger omkring. Efter lidt

tids debat, skal resten af klassen stemme på den holdning, som de mener svarer mest til deres egen. Herefter går man videre til næste dilemma. Den voksne fungerer som ordstyrer.

Eksempler på dilemmaer

Dilemma 1:

En pige sender et intimt billede til sin kæreste. En måned senere slår de op, og drengen deler billedet med nogle af hans kammerater. Hvem har ansvaret for denne hændelse?

Dilemma 2:

Din mor vil gerne være venner med dig på Facebook. Hvad gør du?

Dilemma 3:

Selvom du har fået at vide hjemmefra, at du ikke må tage i Tivoli, så har du valgt at gøre det alligevel. En af dem du er sammen med tagger dig i funktionen "places" på Facebook, så dine forældre opdager det. Bebrejder du dig selv for at have gjort noget du ikke måtte? Bebrejder du personen, der taggedede dig? Eller bebrejder du dine forældre, fordi du føler, at de holder øje med dig på de sociale medier?

Yderligere inspiration

<http://sikkerchat.dk/da-DK/7-9-klasse.aspx>

<http://www.emu.dk/modul/reklame-p%C3%A5-nettet>

<http://www.kfst.dk/socialstar>

8. klasse

Baggrund

For de fleste elever, er internettet et sted fyldt med muligheder. Eleverne skal dog også orienteres i, at der kan være ulemper ved at begå sig på nettet, så de handler forsvarligt i forhold til dem selv og deres omgivelser.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse

Eleverne skal "google" sig selv og se, hvad der kommer frem om dem. Diskutér herefter nedenstående spørgsmål i plenum.

- Er der noget, der overrasker dem?
- Er der noget, de ikke er glade for kommer frem?
- Sætter det nogle tanker i gang hos dem?
- Vil eleverne fremover være mere varsomme på nettet?
- Hvordan bliver oplysninger samlet om dem på sociale medier og på nettet generelt?
- Hvad bliver informationerne brugt til?
- Hvor længe bliver informationer liggende på nettet?
- Kender de til mulighederne om at gøre deres profiler private på de sociale medier?

Yderligere inspiration

<http://sikkerchat.dk/da-DK/7-9-klasse/CTRL-over-dine-digitale-spor.aspx>

9. klasse

Baggrund

Eftersom socialt samvær i stigende grad rykker sig fra den fysiske verden til den digitale verden, så skal eleverne drøfte grundlæggende værdier, holdninger og handlinger i relation til den virtuelle verden. Dette har til hensigt at fremme deres forståelse for sammensmeltningen mellem de to verdener. Eleverne skal endvidere diskutere, hvordan man undgår at blive snydt på nettet, gennem mails og beskeder.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse

Eleverne skal diskutere nedenstående spørgsmål i grupper, hvorefter der samles op i plenum.

Er det okay at tage billeder fra fredagens fest og lægge på Facebook?
Hvad kan problemet være ved dette?

Foregår invitationer til fest i klassen over de sociale medier? Hvilke ulemper kan der være ved dette?

Bliver man ekskluderet fra fællesskabet, hvis ikke man bruger sociale medier? Hvordan kan dette undgås?

Danner eleverne relation til deres familiemedlemmer på de sociale medier? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Hvilke tegn er der på, at en online shop er falsk og prøver at snyde sine kunder?*

Hvilke tegn er der på, at en mail er falsk og dermed en såkaldt "phishing mail"?*

Hvilke tegn er der på, at en sms er falsk?*

Yderligere inspiration

<http://www.dr.dk/skole/samfundsfag/fup-paa-nettet>

<https://taenk.dk/test-og-forbrugerliv/digitale-tjenester/fupmails-saadan-gennemskuer-du-dem>

<https://taenk.dk/test-og-forbrugerliv/digitale-tjenester/fup-paa-sms-beskyt-dig-mod-svindebeskederne>

10. klasse

Baggrund

Hævnporno og deling af intime billeder er et stigende problem blandt unge, hvor det især er unge kvinder, der bliver udsat. De unge skal derfor have viden om dette, så de både kan forebygge delingen af billeder, samt vide hvad de skal gøre, når uheldet er ude. Eleven skal ligeledes gøre sig refleksioner omkring retten til privatliv – også i forhold til en eventuel kæreste.

Øvelser/spørgsmål

Øvelse

Eleverne skal diskutere nedenstående spørgsmål i grupper, hvorefter der samles op i plenum.

Hvad er hævnporno?

Af hvilken grund tror I, at flere og flere unge deler disse billeder?

Hvis skyld er det, hvis et eller flere intime billeder bliver delt? Hvorfor?*

Hvad kan man gøre, hvis man opdager, at et billede af sig selv/nogen man kender er blevet delt?*

Hvor meget synes eleverne en kæreste må have adgang til på smart-phone, pc, mm.? Hvad er okay og ikke okay?

Er det i orden at sige fra overfor sin kæreste? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Yderligere inspiration

<http://www.sikkerchat.dk/da-DK/Slet-det.aspx>

Afklaring

Digitale fodspor: Også kaldet cookies. Er en lille fil, der lagrer oplysninger eller giver mulighed for at tilgå allerede lagrede oplysninger på et device, med det formål at hente data om brugeren.

Digitale fællesskaber: Et digitalt fællesskab er kendetegnet ved, at man som bruger kan interagere med andre brugere over nettet. Således er sociale netværkssider som Facebook, Snapchat og Instagram alle digitale fællesskaber. Et digitalt fællesskab kan dog også være internetbaserede spil som Moviestarplanet og Minecraft.

Digital mobning: Eksperter mener, at digital mobning ofte opleves værre end mobning i den fysiske verden. Dette skyldes tre ting:

- 1) Mobbeofferet har aldrig fred, da dem der mobber til hver en tid kan sende en besked eller lignende
- 2) Mobbeofferet ved ikke altid, hvem mobberen er, da man har mulighed for at være anonym på nettet
- 3) Der er mulighed for, at chikanen bliver spredt til et langt større publikum på nettet, end hvis chikanen foregik i skolegården

Digital profil: En digital profil skal forstås som det udtryk man giver af sig selv (eller andre giver af dig) gennem internettet – altså måden man ser ud på nettet.

Intime billeder og hævnporno: Når man snakker om deling af intime billeder, så skal det understreges, at det aldrig er offerets skyld, hvis tredjepart kommer i besiddelse af billederne. Dette er vigtigt at formidle i klassen, ligesom det er vigtigt at fortælle et eventuelt offer. Eleverne bør opfordres til altid at kontakte en voksen, hvis uheldet skulle være ude.

Online/offline kommunikation: Den største og vigtigste forskel på online og offline kommunikation er, at afsenderen ikke kan se reaktionen på modtageren, og at modtageren ikke kan se kropssprog og udtryk hos afsenderen. Derfor opstår der i højere grad misforståelser ved kommunikationen på digitale medier.

Online shop: Der kan være flere tegn på, at en online shop er falsk. Dårlig grammatik, stavfejl, skæve priser og meget billige mærkevare er blot nogle eksempler. Er virksomheden dansk, så tjek om den har tilknyttet et CVR-nummer. Et E-mærke på den danske hjemmeside er ligeledes med til at verificere sidens ægthed.

Phishing mail: En phishing mail er en mail, der er afsendt med det formål at lokke personfølsomme oplysninger ud af modtageren. Det rådes til, at man aldrig sender kodeord, CPR-nummer, billede af Nem-id eller andre personlige oplysninger på mail. Afsenderen vil ofte skræmme sig til oplysningerne, ved f.eks. at skrive, at ens Dankort vil blive spærret, hvis ikke man sender oplysningerne. Svindlerne kan også opdigte, at man har vundet i en konkurrence man ikke kender til. En phishing mail er generelt kendetegnet ved stavfejl og dårlig oversættelse til dansk. Hvis ikke der er mulighed for at kontakte afsenderen, eller hvis mailadressen er ulig det navn/den virksomhed, der står som afsender for mailen, så er der også grund til at være på vagt.

SMS: Ligesom med falske mails, så prøver svindlerne også at lokke sig til personfølsomme oplysninger gennem falske SMS'er. Metoderne er ofte den samme som ved phishing mails. Således skræmmer de og opdigter konkurrencer, som man angiveligt har vundet i. Også her skal man lægge mærke til sprog og grammatik, men selv med perfekt dansk, skal man ikke opgive sine oplysninger.

Forældremøder

Det er vigtigt, at problemfelterne i pjecen ikke kun varetages af skolerne. Børnenes digitale dannelse skal i lige så høj grad udformes derhjemme, hvor det er op til forældrene at sætte grænser for, hvad børnene må og ikke må. Det er af denne grund, at det anbefales, at tematikkerne ligeledes kommer op til diskussion ved forældremøderne, så forældrene kan inspirere hinanden. På denne måde får forældrene talt om nogle emner, som mange finder vanskeligt at håndtere alene.

Ved samtaler med forældre er der nogle ting, som man med fordel kan lægge vægt på.

- 1) Samtaler med barnet er til hver en tid bedre end forbud
- 2) At fungere som en rollemodel for sit barn er ikke kun vigtigt i den fysiske verden, men også når det kommer til livet på nettet
- 3) Det kan for forældrene være en god idé at spørge specifikt ind til barnets dag på de sociale medier, så han/hun ikke kun taler om den fysiske verden
- 4) Barnet er muligvis lige så god eller bedre end forældrene til det tekniske. Dette skal dog ikke afholde dem fra at give barnet nogle spilleregler det kan følge, da sikker færden og trivsel på nettet ikke blot afhænger af teknisk kunnen, men i lige så høj grad af social modenhed. De skal derfor snakke med barnet om, hvad der er acceptabelt og uacceptabelt at gøre på nettet

Forældrene kan finde flere gode råd på sikkerchat.dk og i [denne](#) pjece fra Medierådet for Børn & Unge.

Lovgivning

Mange børn og unge ved ikke, at det kan være strafbart at dele billeder eller videoer af andre personer. Man skal således i princippet bede om samtykke hver gang, man deler et billede/video af en anden person på nettet – uanset, om der er tale om noget intimt eller ej. Deler man et ikke-intimt billede af en anden uden tilladelse, så kan der være tale om krænkelse af privatlivet og vil dermed være ulovligt, hvis det bliver meldt til politiet.

Deler man et billede af intim karakter uden samtykke, så vil det naturligtvis blive set som værende en værre forbrydelse. Alt efter, hvor intimt det delte billede er, kan det blive anset som børnepornografi, hvis der på billedet er en person under 18 år. Dette er også gældende, hvis personen der deler selv er under 18 år. En decideret offentliggørelse frem for en videresendelse vil endvidere blive betegnet som en endnu grovere forbrydelse.

Et samtykke er gældende, så længe personen der giver det, vil have det. Et samtykke kan således til hver en tid tilbagetrækkes, hvor på billedet eller videoen straks skal slettes af indehaveren. Du kan læse mere om lovgivningen på området [her](#).

Skoler & Uddannelse

Inspiration til arbejdet med digital dannelse

Albertslund Kommune

Skoler & Uddannelse
BØRN, SUNDHED & VELFÆRD
Nordmarks Allé 1
2620 Albertslund
+45 43 68 68 68
albertslund@albertslund.dk
www.albertslund.dk